לא להחמיץ את ההזדמנות למיטוט המשטר בטהרן

written by מאיר בן שבת | 05.01.2026

ארבע יממות חלפו מאז הוכרז על מעצרו-חטיפתו של הרודן מדורו מארמונו בקראקס והעולם עדיין בתדהמה. ההחלטה הנועזת של הנשיא טראמפ לשלוח את כוחותיו לעצור שליט מכהן והצהרתו כי ארה"ב תנהל את ונצואלה עד להשלמת תהליך חילופי השילטון, ערערו את הנחות היסוד של מנהיגים, דיפלומטים, אנשי ביטחון, משפט ואקדמיה, בנוגע לכללי המשחק במערכת הבינלאומית.

זה קורה בתקופה לא קלה עבור טהראן, שלא רק מאבדת שותף ובן ברית משמעותי, אלא שמתלווה לכך רמז עבה כלפיה. הגורמים המוצהרים שהביאו את טראמפ לאשר ואולי אפילו ליזום את המבצע מוכרים. יש להניח כי נוספו להם גם שיקולי ההרתעה שפעולה כזו יוצרת כלפי "שחקנים בעייתיים" כדוגמת חמינאהי. כמאמר הפתגם הידוע "צעק על העץ כדי שהחמור ישמע".

עוד קודם לפעולה בוונצואלה ולגל המחאות הנוכחי שפקד את איראן, עמדה על סדר היום הישראלי-אמריקני שאלת ההתמודדות עם ההתחמשות של איראן וחיזבאללה. קשה לדעת מה סוכם בפגישת נתניהו וטראמפ בנושא זה. הצהרותיו של הנשיא האמריקני היו ברורות למדיי בנוגע לתמיכתו בצעדי אכיפה כוחניים לבלימת התעצמות גרעינית והתחמשות בטילים בליסטיים.

יש להניח שההפגנות באיראן והסיכוי שהן יתפתחו לכדי איום על יציבות המשטר, מעמידות את ישראל וארה"ב בפני הדילמה בנוגע לפעולה צבאית נגד איראן.

קשה להעריך את עוצמתו האמיתית של הגל הזה ואת הפוטנציאל שטמון בו לחולל שינוי יסודי. מעבר לקושי לספק תחזית לאופן התפתחותם של אירועים כאלה בזמן התרחשותם ולמורכבות הזיהוי של הנקודה שבה מערכות קורסות תחת המשקל המצטבר של גורמים ונסיבות, קשה לקבל אפילו תמונה מלאה ואמינה של המציאות. כל דיווח על ההתרחשויות, מושפע מעמדתו של המדווח באשר לכך ומתקוותיו בנוגע להשפעתן על שרידות המשטר.

המגמה: הסלמה

גם אם כך, ניתן להתרשם כי גל ההפגנות באיראן נמצא במגמת הסלמה. הצטרפותם של ארגוני-עובדים והתרחבות ההפגנות לאוניברסיטאות, לאזורים ולמגזרים נוספים, לעיתים תוך עימותים אלימים עם מנגנוני הדיכוי, הן עדות לכך. גם ניתוק האינטרנט ע"י מנגנוני השלטון, כפי שעולה בדיווחים עדכניים.

ההערכה הרווחת בקרב מומחים לאיראן היא שגל המחאות הנוכחי רחוק מרחק רב מלאיים על יציבות המשטר. העובדה שלא נוצרו בקיעים בנאמנות מנגנוני המשטר והיעדרה של אופוזיציה מאורגנת שיכולה להחליף את השלטון מעלים ספקות באשר לסיכויו של הגל הזה להסתיים באופן שונה מקודמיו.

אין בכך כדי לפתור את מקבלי ההחלטות מהדילמה. מחד, פעולה צבאית נגד איראן בשלב שבו הלהבות עדיין נמוכות, עלולה לכבות כליל את האש ולהוביל להסכמה ולעמידה משותפת, גם אם זמנית, נגד התוקף החיצוני. מצד שני, פעולה כזו עשויה דווקא לתת רוח גבית למחאות, לגרום לפיצול הקשב במנגנוני הדיכוי ובכך להפריע למאמציהם נגדן ובנוסף גם להביא להחרפת המשבר הכלכלי שמזין את המחאות הללו.

למה צריך לייחס לכך חשיבות כה רבה? משום שכיום יותר מבעבר, ברור כי פתרון יסודי וקבוע לאתגרים שאיראן מציבה למערב ולאיומים הנשקפים ממנה כלפי ישראל, יושג רק כשהמשטר יוחלף. כל זמן ש"משטר המולות" יתקיים הוא ימשיך לחתור להגמוניה אזורית ולמחיקתה של ישראל. הוא ימשיך לבנות וגם להפעיל את יכולותיו האסטרטגיות, להשגת מטרות אלה. שלא כמו במשטרים דמוקרטיים, המשטר בטהראן לא מוגבל באורך הקדנציות ולא מחוייב לזכות באמון הציבור. הוא יכול להרשות לעצמו לתכנן את מהלכיו בראייה ארוכת טווח, בלי להתחשב בצרכים פוליטיים ובשיקולים קצרי טווח. האטה זמנית או הורדת פרופיל מול מכשולים כמו זה שטראמפ מגלם, אינה מהווה סטייה מהמדיניות . אדרבה, זהו מרכיב מובנה באסטרטגיה להתמודדות עם התנגדויות. מבחינתו של משטר כזה, סביר בהחלט "להוריד את הראש עד שטראמפ יילך" ואז לחזור ולפעול בייתר שאת להשגת היעדים.

כשכך הם פני הדברים, אסור להחמיץ שום הזדמנות להחלפת המשטר ומאחר שהחלפה כזו תלויה בכוחות הפנימיים באיראן, חיוני למצות כל סיכוי לכך ולבחון מהלכים ישראליים-אמריקניים גם בזיקה לכך.

הנוסחה של טראמפ

הנוסחה שבה בחר הנשיא טראמפ להתמודד בעת הזו עם בעיית איראן היא הצבת קווים אדומים בעניין ההתחמשות ובעניין הירי במפגינים. לצד אתגרי הפנים הנוספים והבעיות הכלכליות הקשות היא מכניסה את איראן לדילמה קשה לגבי אופן התנהלותה ומייצרת פוטנציאל להתשת המשטר.

אזהרות טראמפ לאיראן, בעניין התייצבותו לצד המפגינים במקרה שמנגנוני המשטר יפעלו נגדם בירי, משיגה שלוש מטרות חשובות. הראשונה עידוד המשך המחאות ובעקיפין עידוד צמיחתה של מנהיגות שתוכל להוביל אותן. השנייה כבילת ידי מנגנוני הדיכוי. יש להניח כי הם היו מעדיפים להגיע לכיבוי מהיר של האש. עמדתו של טראמפ מאפשרת את קיומן של ההפגנות לאורך זמן. השלישית שימור הלגיטימיות של המחאות, גם אם גורמי המשטר ימשיכו לטעון

שהן תולדה של התערבות חיצונית..

בצמרת הישראלית והאמריקנית לא מסתירים את התקווה לנפילתו של המשטר. אומנם זו לא הוגדרה כיעד אסטרטגי במאמצים מול איראן, אך ברור כי כל זמן שהמשטר הזה ימשיך להתקיים, יימשכו האיומים מצידו על היציבות ועל הביטחון באזור ומחוצה לו.

פורסם בישראל היום, בתאריך 06 לינואר 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.